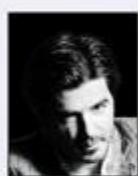

Kritika ➡ **Vrhunski europski romani: Po mom izboru**, Viktor Žmegač, Matica hrvatska

IDEALNIH JEDANAEST VIKTORA ŽMEGAČA

Piše:
MARKO GREGUR
književnik

Nakon dvije godine i knjige "Portreti gradova" (Matica hrvatska, 2019.), akademik Viktor Žmegač priredio je novu književnu poslasticu: "Vrhunski europski romani", podnaslovljenu po mom izboru. U prvi tren može začuditi to naglašavanje jer neka-ko se to podrazumijeva i naglasiti bi trebalo da su po nečijem tuđem izboru, ali brzo postaje jasno: autor time iskazuje mogući odmak od književnog kanona, neće biti riječ samo o knjizi i pristupu književnoteorijskog i općekulturnog majstora, nego i o knjizi dječarca oblikovanog knjigama djetinjstva zbog ko-

jih je zavolio književnost i postao to što je postao - intelektualac europskog formata. Doista, već u predgovoru Žmegač kaže da je izbor rezultat subjektivna pristupa, a zadovoljstvo zbog činjenice što je preda mnoom knjiga autora čijim se djelima redovito vraćam uvećano je upravo rečenicom da je u izboru jednaku važnost imala književnopovijesna prosudba, kao i uspomene iz djetinjstva te studentskih dana. Žmegačevih je knjiga, kao i nagrada te drugih postignuća mnogo. Redoviti je član HAZU-a, profesor emeritus Sveučilišta u Zagrebu, inozemni član Saske akademije u Leipzigu... Dvostruki je dobitnik Nagrade grada Zagreba i Nagrade Fonda Miroslav Krleža (DHK), dobitnik je godišnje i životne nagrade Vladimir Nazor, Gundolfove nagrade za germanistiku (Akademija za jezik i književnost SR

Njemačke), Herderove nagrade (Zaklada FSV i Sveučilište u Beču), znanstvene nagrade Alexander von Humboldt, nagrade Bavarske akademije umjetnosti... Na tri stranice biografije objavljene u ovoj knjizi, koja samo taksativno nabroji njegova postignuća, više od jedne stranice čine djela objavljena u Hrvatskoj i inozemstvu. Od 1959. godine i knjige "Die Musik im Schaffen Thomas Manss" do 2021. i knjige o kojoj je riječ, skupio se, ako sam točno brojio, 31 naslov. Mnogi od naslova utjecali su na brojne čitatelje, spomenimo samo neke: "Krežini evropski obzori", "Povijesna poetika romana", "Bečka moderna", "Književnost i glazba", "Od Bacha do Bauhausa", "Majstori europske glazbe", "Četiri europska grada", "Portreti gradova"...

Nastavak na sljedećoj stranici ➡

Izbor jedanaest naslova počinje trodijelnim romanom 'Bistri vitez Don Quijote od Manche' Miguela de Cervantesa Saavedre, objavljivanim od 1605. do 1615., koji je označen kao intertekstualno djelo koje do danas živi u prijevodima, aluzijama i citatima, a završava djelom 'Karta i teritorij' provokativnog francuskog pisca Michela Houellebecqa, objavljenim 2010.

DANAR PUBLIJEKUPISIT

Već se po naslovima vidi širina tematskih interesa, a svatko tko je barem malo čitao Žmegača zna da su njegova djela oblikovana velikom moći zapažanja i sintetiziranja, nalaženja nezamislivih spojnica koje daju novi pogled na neku cjelinu, bilo to pojedino književno, glazbeno ili neko drugo umjetničko djelo, autor ili epoha. Žmegač je takav i u ovoj, posljednjoj knjizi, no ipak i malo drugačiji.

Izbor 11 naslova počinje trodijelnim romanom "Bistri vitez Don Quijote od Manche" Miguela de Cervantesa Saavedre, objavljivanim od 1605. do 1615., koji je označen kao intertekstualno djelo koje do danas živi u prijevodima, aluzijama i citatima, a završava djelom "Karta i teritorij" provokativnog francuskog pisca Michela Houellebecqa, objavljenim 2010. Unutar četiri stoljeća omeđena ovim dvama romanima nalaze se "Robinson Crusoe" Daniela Defoea, "Srodne duše" Johanna Wolfgang Goethea, "Tridesetgodišnja žena" Honoréa de Balzaca, "Mrtve duše" Nikolaja Vasiljeviča Gogolja, "Madame Bovary" Gustavea Flauberta, "Zapisi Malteje Lauridsa Briggea" Rainera Marie Rilkea, "Čarobna gora" Thomasa Manna, "Limeni bubanj" Günthera Grasa i "Strogo kontrolirani vlakovi" Bohumila Hrabala (kod potonja dva romana u knjizi je narušen kronološki pristup jer se "Vlakovi" nalaze ispred "Limenog bubnja").

Vremenski gledano, s po jednim romanom zastupljeno je 17. i 18. stoljeće, četiri romana nastala su u 19., baš kao i u 20., dok je posljednji roman objavljen u 21. stoljeću. Ovo je zanimljivo i zbog činjenice što autor, svrstavajući Goethea uz Dantea i Shakespearea u trojicu neprijepornih klasika, kaže da se 20. stoljeće još nije usuglasilo oko njegova nasljednika pa kao potencijalne kandidate navodi Manna, Prousta, Gidea i Kafku, od kojih ipak samo Mann nalazi mjesto u ovoj knjizi.

Žmegač svakom djelu pristupa na donekle različit način pa, osim što ga više ili manje kontekstualizira, daje i pogled na pojedinu njegovu sastavnicu ili posebnost. Tako, primjerice, kod "Don Quijotea", romana za koji je Dostojevski rekao (kako to navodi Claudio Magris u svojim "Abecedama o knjigama i ljudima") da bi bio dovoljan da se opravda postojanje čovječanstva, između ostalog posvećuje pažnju intertekstualnosti samog djela, izvorima kojima se Cervantes mogao služiti, kao i romanom kao intertekstom (i intermedijem) u drugim djelima. Kod Gogolja pak upućuje na to da on nije

realist, primjerima pokazujući da bi se pojedini autori postupci mogli uklopiti i u postmodernistički roman, dok kod Hrabalovih "Strogo kontroliranih vlakova" donosi "atomiziranu" antologiju iz njegova stvaralaštva ("Prvo šišanje", "Gradić gdje je vrijeme stalo"...).

Pri pojedinim pak romanima, govori o više djela, kao kod Grassa, gdje osim o "Limenom bubnju", dobar dio teksta

Žmegač svakom djelu pristupa na donekle različit način pa, osim što ga više ili manje kontekstualizira, daje i pogled na pojedinu njegovu sastavnicu ili posebnost. Tako, primjerice, kod "Don Quijotea", između ostalog, posvećuje pažnju intertekstualnosti samoga djela, izvorima kojima se Cervantes mogao služiti, kao i romanom kao intertekstom (i intermedijem) u drugim djelima

posvećuje romanu "Lumbar". Kod nekih pak romana postoje poveznice pa tako sam autor ističe da se izbor Flaubertove "Madame Bovary" temelji na okolnosti da se to djelo na poseban način nadovezuje na "Don Quijotea", s kojim povezuje i Gogoljeva junaka Čičikova, a izbor Balzaca uvjetovan je povezanošću s Goetheom. Kao jednu od izraženijih poveznica u ovom izboru nalazimo erotiku, koju nalazi upravo u djelima ovih autora. Goethe u "Srodnim dušama" razvija ljubavni četverokut, za koji kaže da zauzima čvrsto mjesto u književnosti kao forma erotske simetrije, navodeći da je "erotika bila izražena silnica njegova života". Na kraju prikaza "Tridesetgodišnje žene" Žmegač pak primjećuje da je Balzac veliki realist kad prikazuje novac i politiku, ali ne i seksualnost, koja je kod realista tabuizirana te je ona, paradoksalno, izraženija kod Goethea, kojega pak nitko neće svrstati među realiste.

Zanimljiv je Žmegačev odnos prema Balzacovu djelu. Izbor je djelomično objašnjen činjenicom da ga povezuje s Goetheovim tekstom, jer prilično je kritičan prema djelu koje je uvrstio u vlastiti izbor vrhunskih europskih romana. Osim pozitivnih tvrdnji da je Balzac uz Stendahla utemeljitelj književnog realizma i da je autor najopsežnijeg romanesknog ciklusa od 90 dovršenih romana, Žmegač piše da bi u "zazivanju ugodaja, duševnih stanja i ljepote krajolika roman bio uzoran da jezični protok ne remeti hiperbolijski balast". Ili da se sve što su kritičari zamjerali Balzacu koncentrirano u ovom djelu i da na to čitatelje treba upozoriti kako bi Balzacovu neumjerenost shvatili kao specifičnost autorova rukopisa. Nadalje navodi maniru Balzacova pretjerivanja u opisu djevojke za koju bi se današnji zahtjevniji autori bez sustezanja složili da je kič, kao i da likove uvodi bez motivirane pripreme ili da ima sklonost da neko obilježje nazove tipičnim pa Englez izgleda poput Engleza. "No moramo Balzaca prihvatiti kakav jest, inače bismo morali poslije nekoliko pročitanih poglavlja ljutito odbaciti knjigu", piše Žmegač.

Novom knjigom akademik Žmegač donosi niz zanimljivih interpretacija koje ističu posebitosti svakog djela, ne oslanjajući se isključivo na njihovu poziciju unutar književnog kanona te uspješno nagovara čitatelja da opet ili prvi put posegne za prikazanim djelima. Možda tek s iznimkom Balzaca. Ili za njim posebno.